

הפרדוקס הכלכלי בחברה החרדית

מפגש בעומר

ניצה (קלינר) קסיר

מאי 2019

החברה החרדית

"כשם שאין פרצופותיהן
דומין זה לזה כך אין
דעתן שוין זה לזה"

(מדרש במדבר רבה, כ"א, ב')

החברה החרדית אינה עשויה מקשה אחת

• חסידים

- קהילה סובבת סביב האדמו"ר וחצרו
- הדגשת עבודת הלב הרגשית (תפילה)
- מפלגה 'אגודת ישראל'

• ליטאים

- קהילה סובבת סביב הישיבה וגדולי התורה הליטאיים
- לימוד תורה כתכלית העומדת בפני עצמה
- מפלגה מייצגת 'דגל התורה'

• מזרחיים

- בני עדות המזרח שאימצו את אורחות חייהם של החרדים (ובפרט של הליטאים)
- מפלגה מייצגת 'ש"ס'

- בנוסף: חוזרים בתשובה, 'חוצניקים' ועוד

הקבוצות השונות

- זהות קהילתית נפרדת
- נבדלים בהנהגה, בתפיסה, בתרבות ובלבוש
- מוסדות שונים לכל קבוצה (מוסדות חינוך, בתי כנסת)
- לעיתים, מתחים בין הקבוצות

הפלגים השונים, ובפרט החסידי, מורכבים מתתי קבוצות

המצב הכלכלי של החרדים

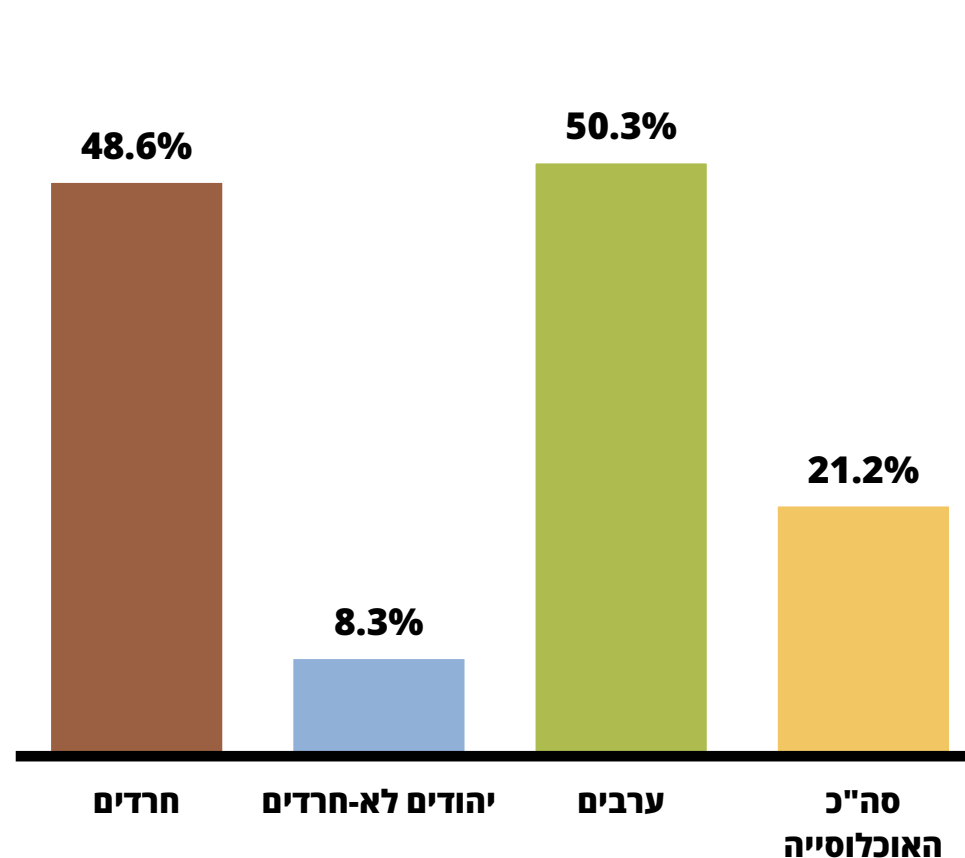
תמונת מצב אובייקטיבית וסובייקטיבית

שיעור העוני

תמונה קודרת של
ממדי עוני בחברה
החרדית

שיעור העוני - שיעור האוכלוסייה
הנמצאת מתחת לקו העוני המחושב
כמחצית מההכנסה הפנויה החציונית
לנפש תקנית. כל הפרטים במשקי
הבית שהכנסתם הפנויה נמוכה
מסכום זה ייחשבו עניים.

תחולת העוני של נפשות לפי ההגדרה הרשמית של הבטל"א

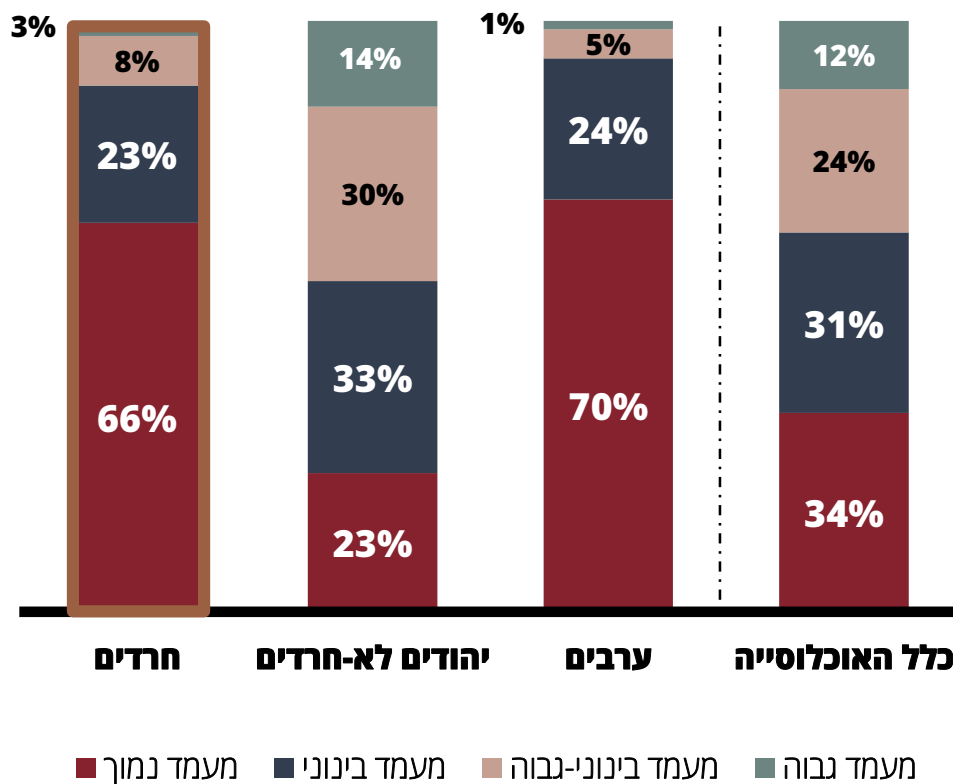
שיעור העוני בחברה החרדית, לפני
תשלומי ההעברה, עומד על כ-60%

העוני בציבור החרדי:

- עמוק
- מתמשך
- בין דורי

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2017).
נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס, 2017. (חרדים - לפי הגדרה עצמית).

התפלגות המעמדות הכלכליים (לפי רמות הכנסה), נפשות

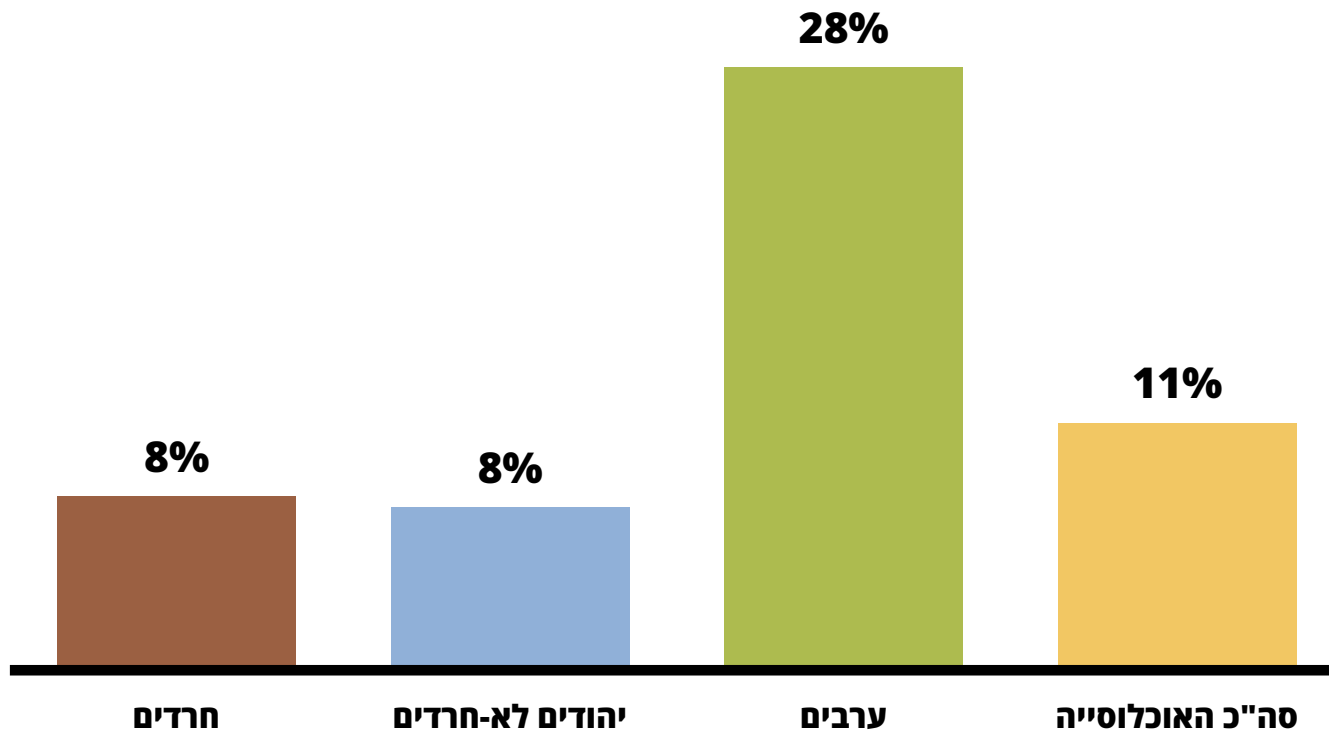

ש מעמד נמוך: משקי הבית שהכנסתם נמוכה מ-75% מההכנסה החציונית (לנפש סטנדרטית)
 ש מעמד בינוני: משקי הבית שהכנסתם גבוהה מ-75% מההכנסה החציונית ונמוכה מ-125% (לנפש סטנדרטית)
 ש מעמד בינוני-גבוה: משקי הבית שהכנסתם גבוהה מ-125% מההכנסה החציונית ונמוכה מ-200% (לנפש סטנדרטית)
 ש מעמד גבוה: משקי הבית שהכנסתם גבוהה מ-200% מההכנסה החציונית (לנפש סטנדרטית)

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2018. "מיהו עני? חובות בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני ודרכי התנהלות פיננסית בקרב הציבור החרדי", רשות האכיפה והגבייה. (עדכון ל-2017). עיבודים לסקר הוצאות משק הבית לשנת 2017 של הלמ"ס. החלוקה למעמדות מתייחסת למשקי בית שבהם ראש משק הבית מעל גיל 25. (חרדים - לפי הגדרה עצמית).

פרדוקס העוני

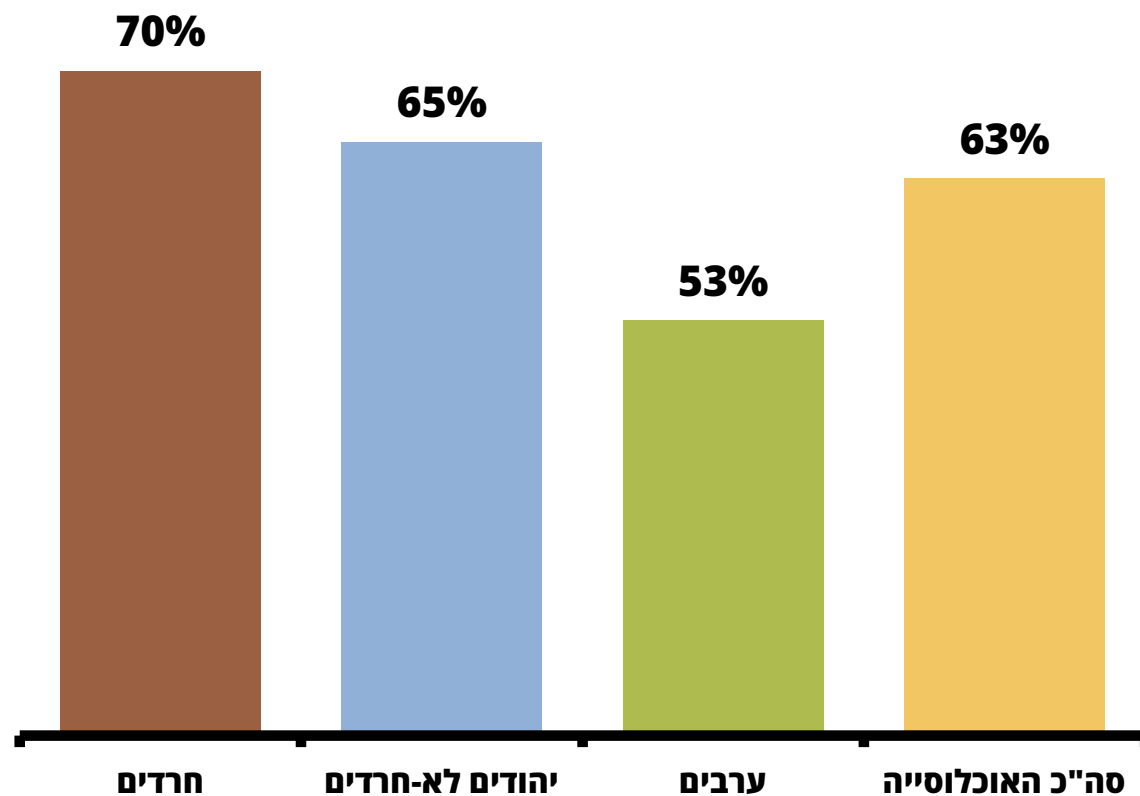
שיעור האנשים החשים עוני

למרות שיעורי העוני הגבוהים, רבים אינם תופסים את עצמם כעניים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017 (חרדים – לפי הגדרה עצמית).

שיעור המרוצים ממצבם הכלכלי

למרות ההכנסות
הנמוכות, שיעור
החרדים המרוצים
ממצבם הכלכלי הוא
הגבוה ביותר

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017 (חרדים – לפי הגדרה עצמית).

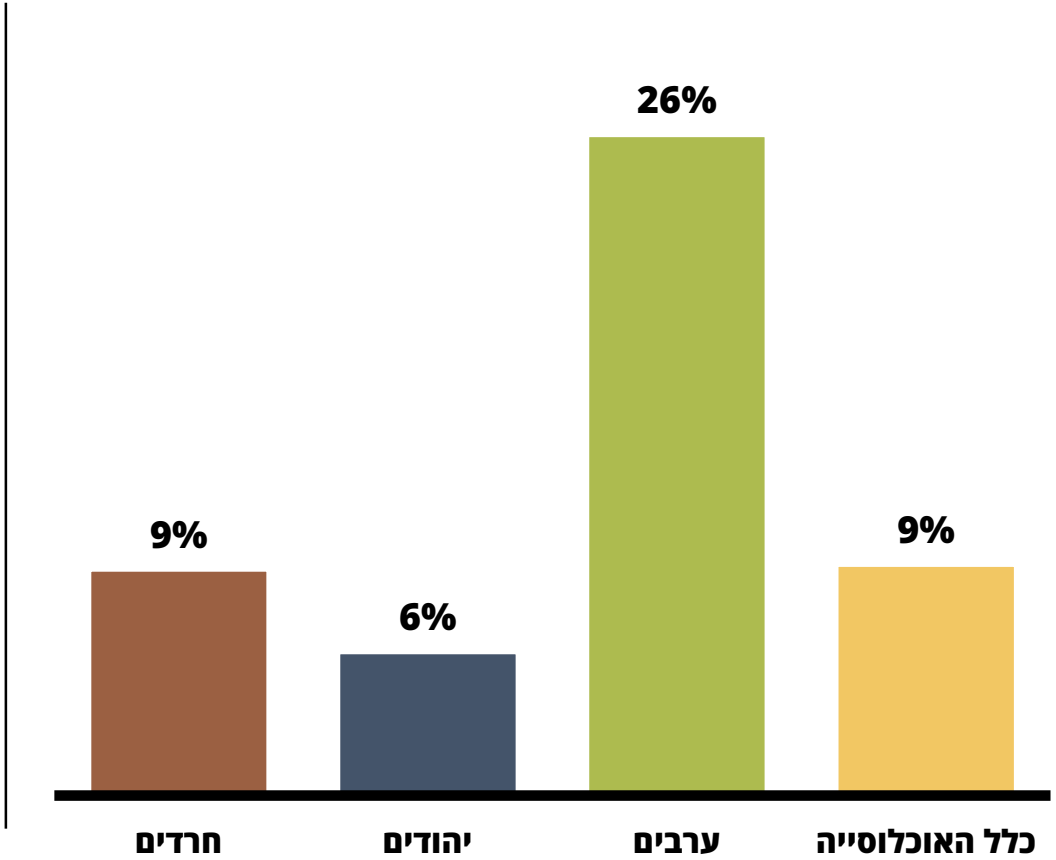
ממדים שונים של עוני

עוני הוא תופעה רב-ממדית

-
- עוני הוא מצב של רווחה נמוכה וחוסר יכולת לספק צרכים בסיסיים
 - לעוני ממדים רבים
 - לא רק הכנסה נמוכה אלא גם רמות נמוכות של בריאות, חינוך ועוד
 - שוליים חברתיים, חוסר השתייכות לחברה, תחושת נחיתות חברתית וערך עצמי נמוך ("תרבות העוני" – Lewis, 1971)
 - נשאלת השאלה האם זה המצב בחברה החרדית?
-

שיעור המדווחים על אי-ביטחון תזונתי ניכר

שיעור המדווחים על אי-ביטחון תזונתי (ניכר) בקרב החרדים גבוה רק במעט מהשיעור של יהודים בכלל, ונמוך מהותית משל ערבים

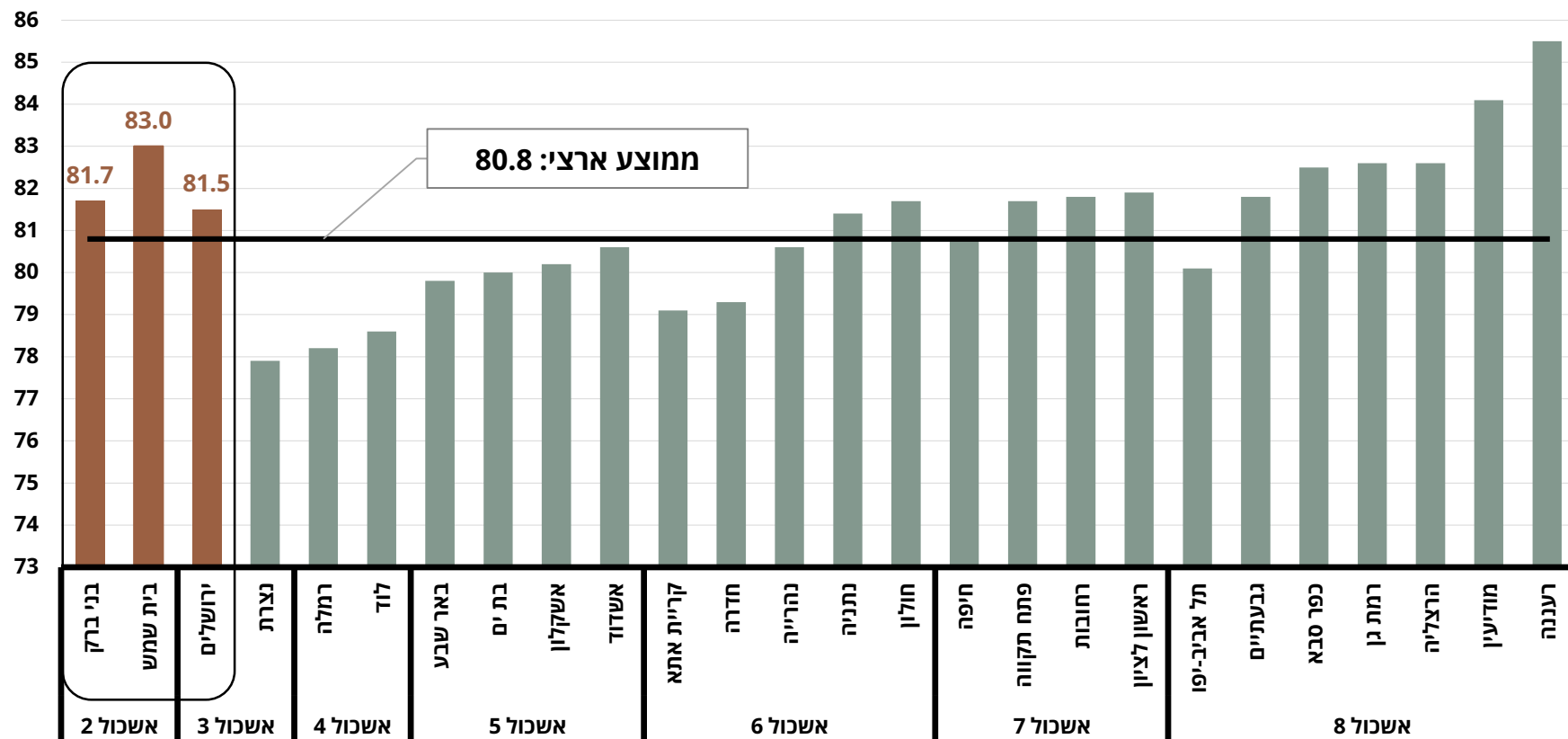

מקור: המוסד לביטוח לאומי, סקר אי-ביטחון תזונתי, 2018. *הנתונים חושבו על פרטים. נתונים לשנת 2016, גילי 18 ומעלה.

תוחלת החיים לפי יישובים

תוחלת חיים בלידה לפי יישוב מגורים ואשכול חברתי-כלכלי

ביישובים המונים למעלה מ-50,000 תושבים

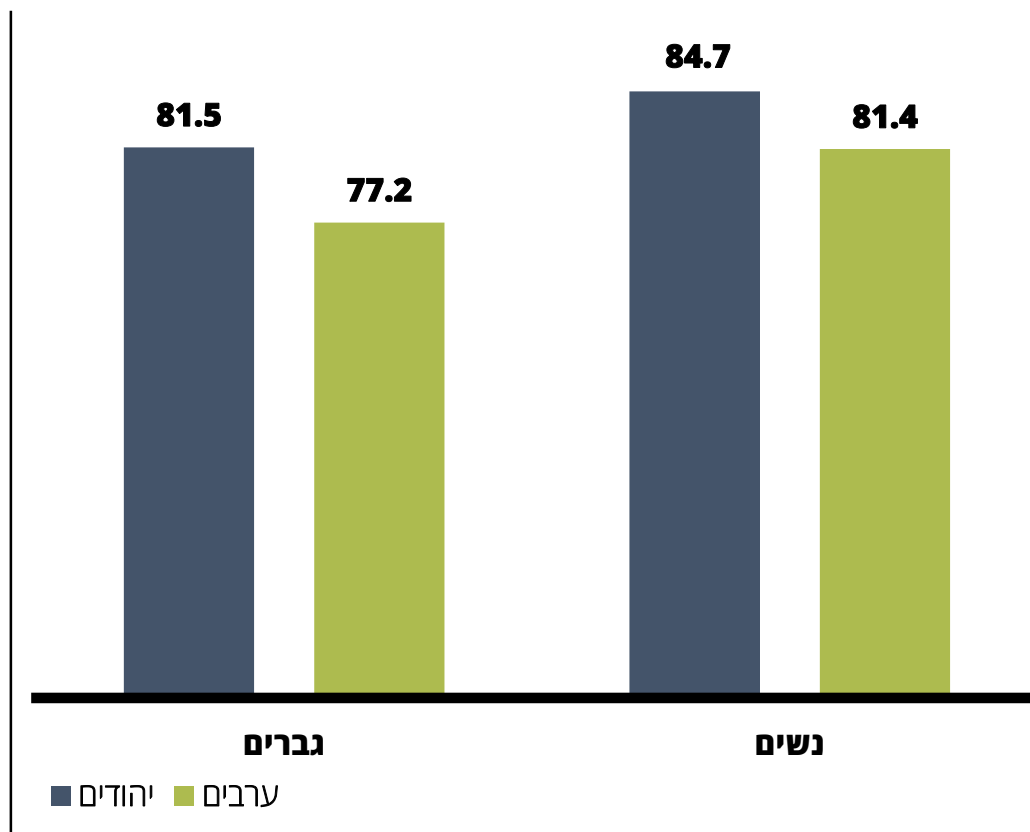

"פרדוקס בני ברק"

נתונים: למ"ס, 2015, "פרופיל בריאותי-חברתי של היישובים בישראל 2005-2009", פרסום מס' 1580.
 * האשכול החברתי-כלכלי מחושב מ-14 מדדים מתחומי: דמוגרפיה, תעסוקה וגמלאות, השכלה וחינוך ורמת חיים.

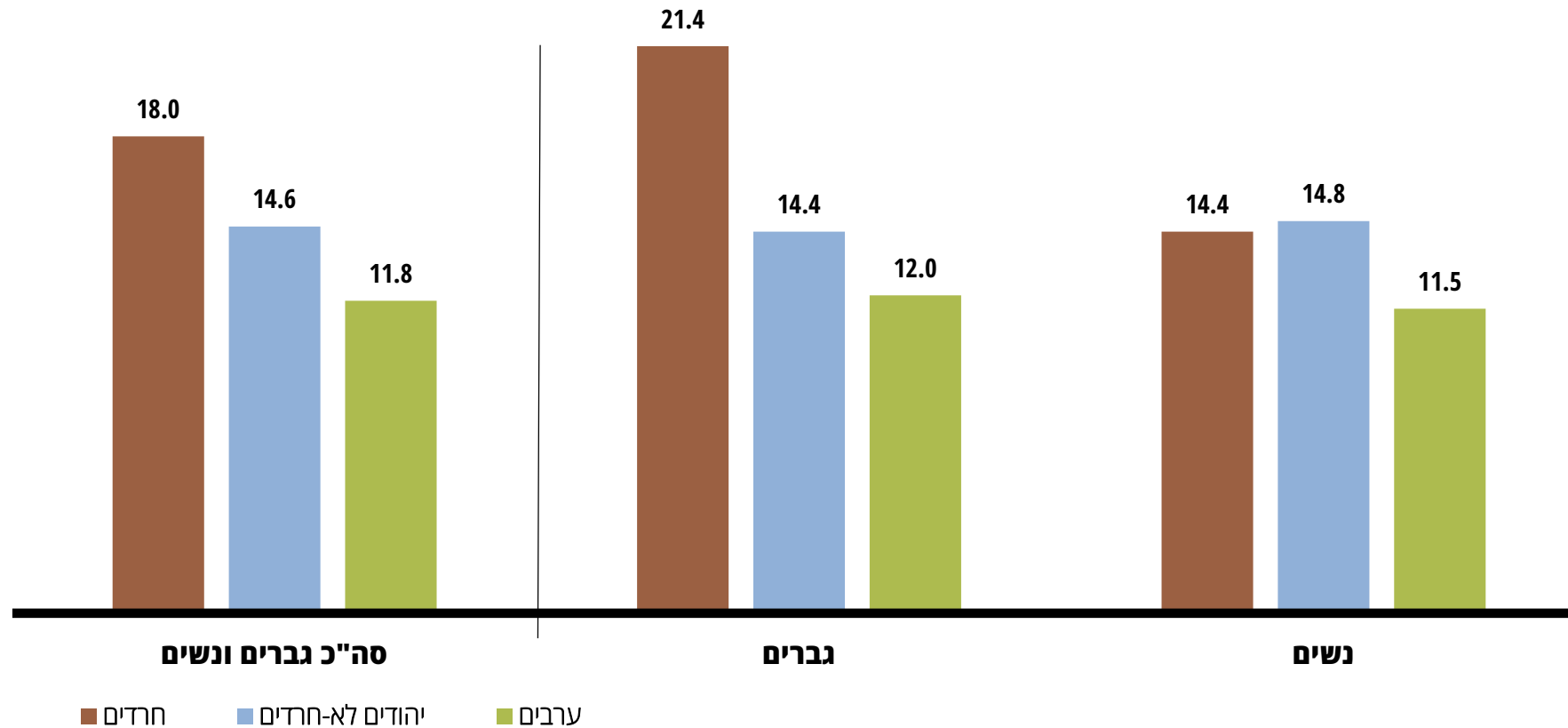
תוחלת חיים לפי לאום

הבדל מובהק בתוחלת
החיים של ערבים ויהודים

נתונים: למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, מתוך נתוני "תמותה ותוחלת חיים". נתונים לשנת 2016.

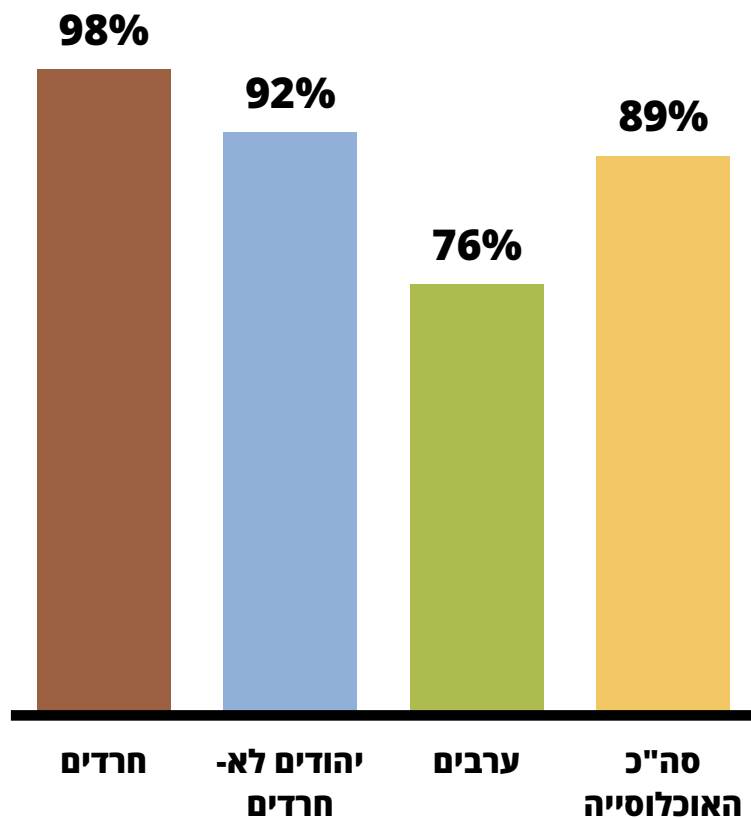
מספר שנות לימוד

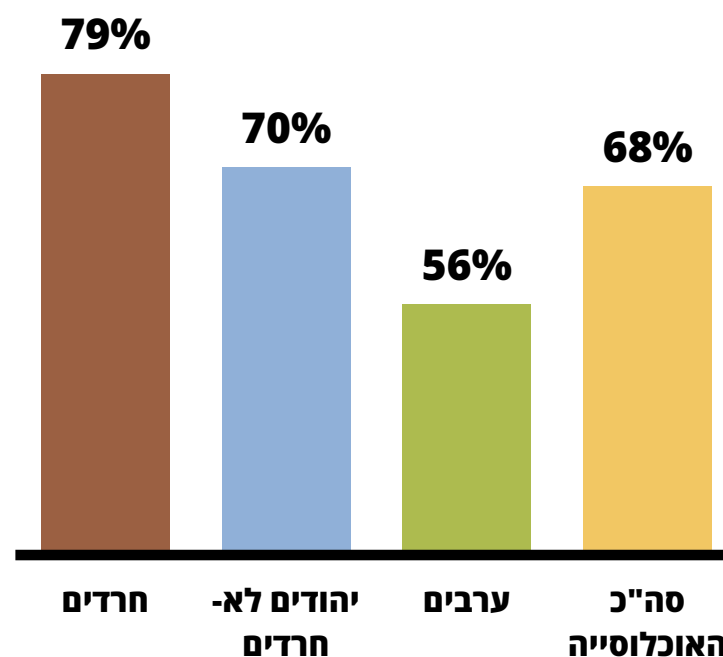
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
 נתונים: סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2016. (חרדים – לפי הגדרה עצמית). גילים 25-64.

התמודדות עם בעיות ושביעות רצון מהחיים

שיעור שבעי הרצון מהחיים

שיעור המדווחים שהם מצליחים להתמודד עם בעיות

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית - מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017 (חרדים - לפי הגדרה עצמית).

בחלק ניכר מהמשפחות, אב המשפחה הוא אברך

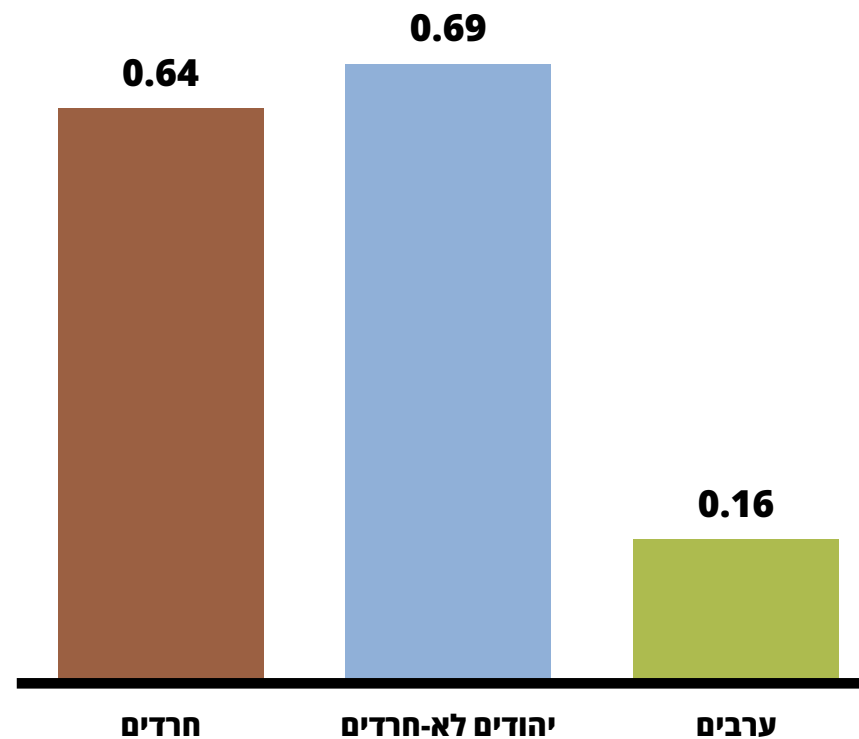
- **מקנה מעמד חברתי גבוה**
 - הימצאות בצמתי קבלת החלטות, וייעוץ לאחרים בענייני הלכות
 - שידוכים לילדים
 - מוסדות לימוד לילדים
 - **מעלה את תחושת הערך העצמי**
-

מדד איכות החיים

מדד איכות חיים מצרפי (יחסי)

ב-4 מ-9 תחומים, איכות החיים של החרדים במקום הראשון:

- בריאות
- רווחה אישית וחיי משפחה
- חיי קהילה וחברה
- ביטחון אישי

מדד איכות החיים המצרפי מורכב מ-9 תחומים כל תחום כולל 5 מדדים - אובייקטיביים וסובייקטיביים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית - מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.

התורה הכלכלית גורסת

אין יש מאין

העובדות

- הכנסה נמוכה
- שיעור עוני גבוה

יש מיש

- שביעות רצון גבוהה מהמצב הכלכלי
- תחושת עוני נמוכה
- איכות חיים גבוהה

פרדוקס כלכלי

- מה מסביר את הפרדוקס?
-

תפיסות שונות

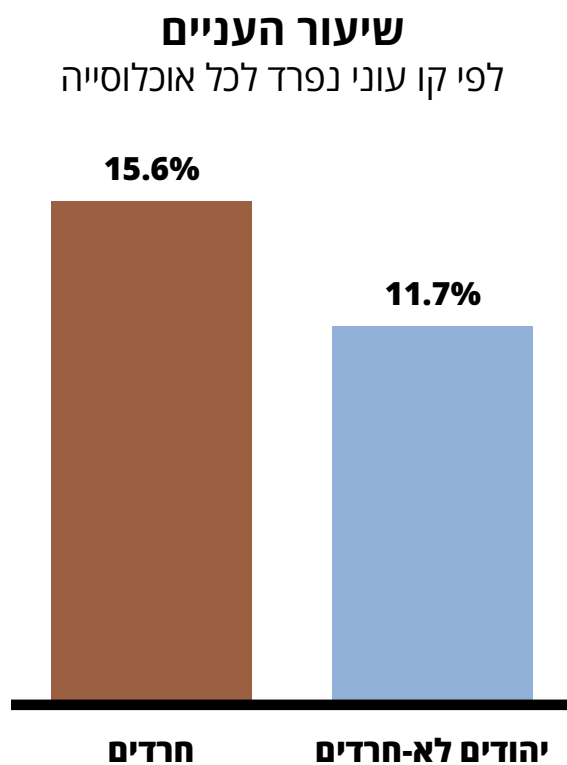
- הסתפקות במועט

"פֶּת בְּמֶלֶח תֹּאכַל וּמִים בְּמִשׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה" (משנה, אבות ו', ד')

- שמח בחלקו

"אִיזְהוּ עֹשֵׂיר - הַשְּׂמֵחַ בְּחֵלְקוֹ" (משנה, אבות, ד', א')

תפיסת 'העוני היחסי' - דפוסי החיים של פרט והשקפתו קשורים בחברה שבה הוא חי

- קבוצת הייחוס הרלבנטית לחרדים היא החברה החרדית
- החרדים נוטים להתגורר ביישובים נפרדים או בשכונות נפרדות
 - הסתגרות מכוונת מהחברה הכללית, לשמירה על הערכים, התרבות והצביון החרדי
 - התבדלות בכל תחומי החיים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון נתונים ל-2017). עיבודים לסקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017 (חרדים - לפי הגדרה עצמית).

גורמים לעוני

• שוק העבודה

- מספר נמוך של מפרנסים במשק הבית
- לימודים שאינם מותאמים לצרכי שוק העבודה

• דמוגרפיה

- משפחות גדולות – מספר רב של ילדים

ממאפייני עוני - עוני הוא
תוצאה של כשלים וחסמים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2016).

* Karnit Flug and Nitsa (Kaliner) Kasir, "Poverty and Employment and the Gulf between them", *Israel Economic Review*, Vol. 1, p. 55-80, 2003.

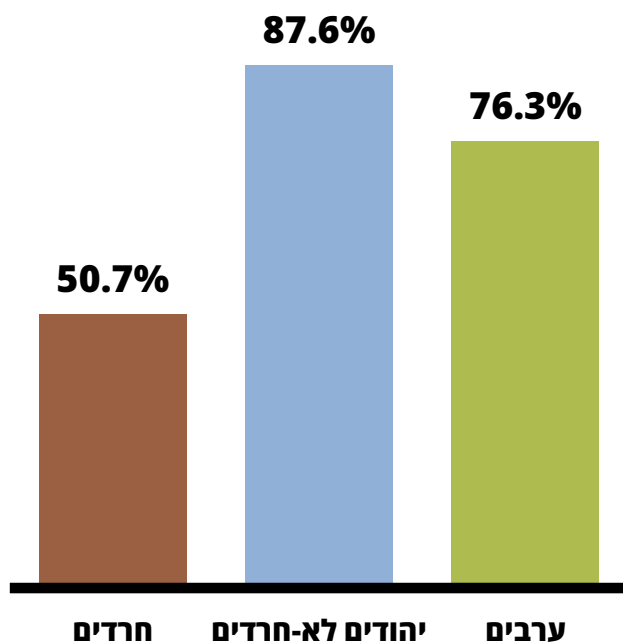
אתוס לימוד התורה

"לא ימוש ספר
התורה הזה מפיק
וקגית בו יומם
ולילה..."

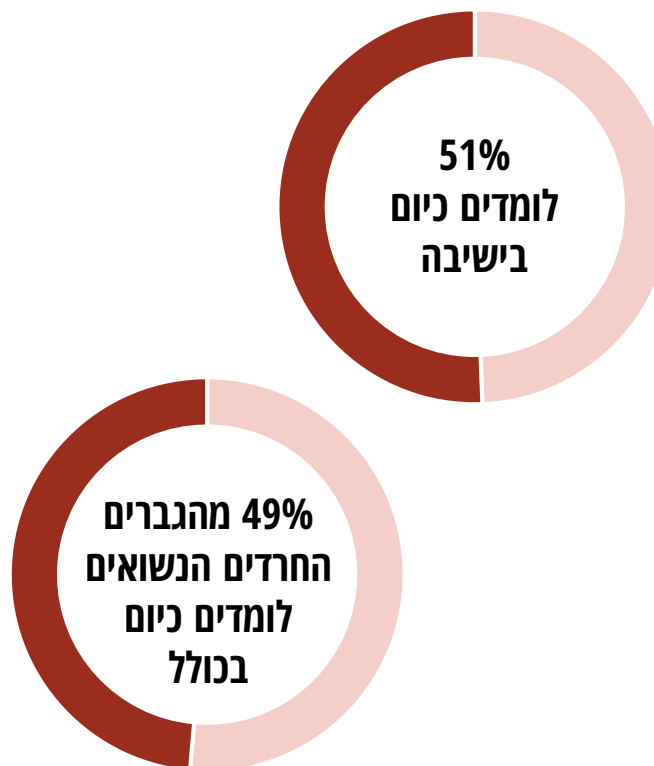
(יהושע, א', ח')

האוכלוסייה החרדית מעלה על נס הדגל את לימוד התורה כערך

שיעור תעסוקה של גברים

מקור: עיבודים לסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018, גיל העבודה העיקרי (חרדים לפי הגדרת המועצה הלאומית לכלכלה).

מקור: עיבודים לסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2016. (ישיבה: ישיבה גבוהה, ישיבה גדולה, או כולל). גיל 18 ומעלה.

גברים

- מתחנכים בישיבות עד גיל מאוחר
- מטרת הלימוד היא העיסוק ב**תורה**, ולא הכנה לעולם ה**תעסוקה**
- לימודי ליבה, נלמדים ברמה חלקית מאוד או בכלל לא (למעט ממ"חים)

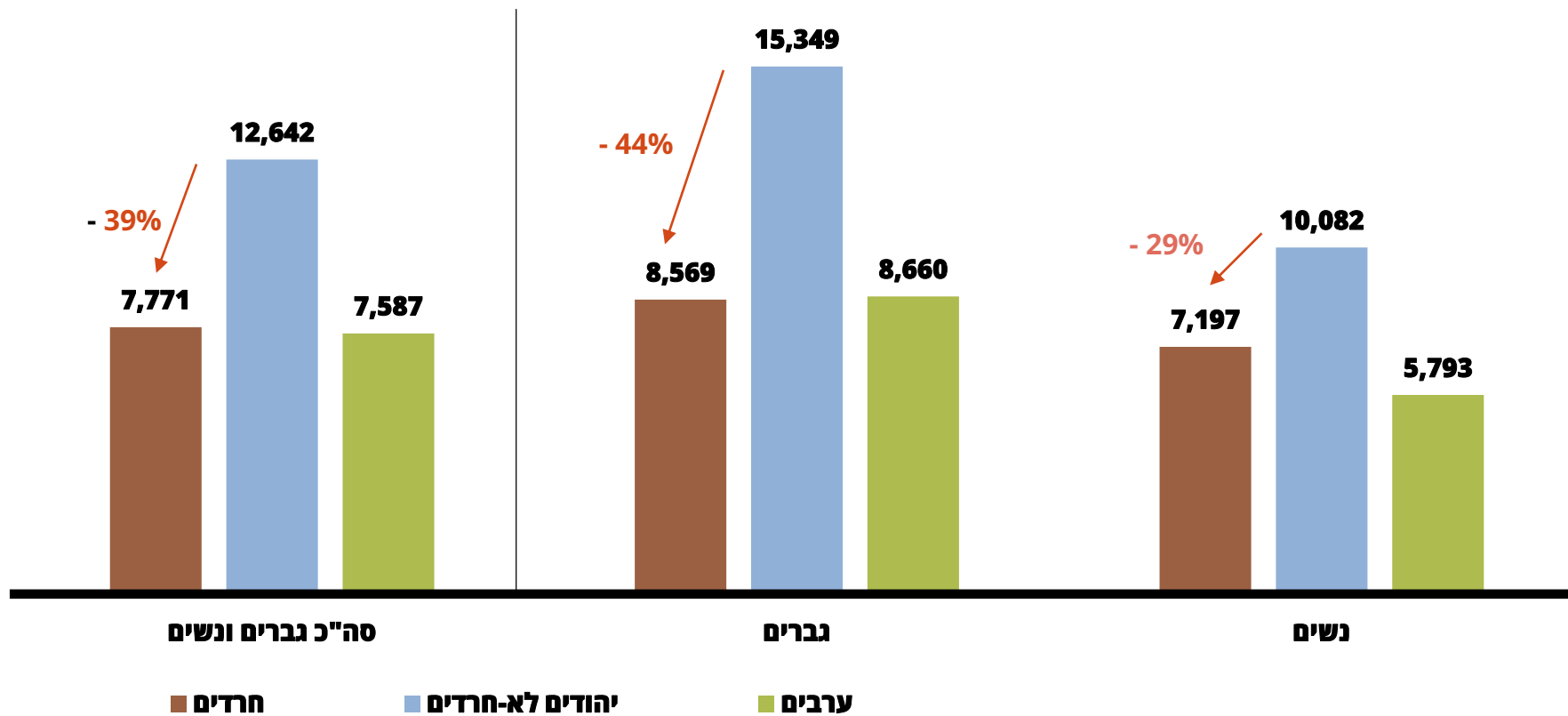
נשים

- מתחנכות בבית יעקב
- מטרה מרכזית – הסמינרים כגוף מחנך המקנה ערכים תרבותיים חרדיים
- ההכשרה לשוק העבודה מתבצעת בסמינרים
 - לימודי ליבה – נלמדים אך חלקית
 - רמת לימודים אינה מספקת
 - דגש על הוראה – בעשור וחצי האחרונים הוכנסו מקצועות נוספים

הסתייגות של רבים מלימודים אקדמיים

הכנסה חודשית

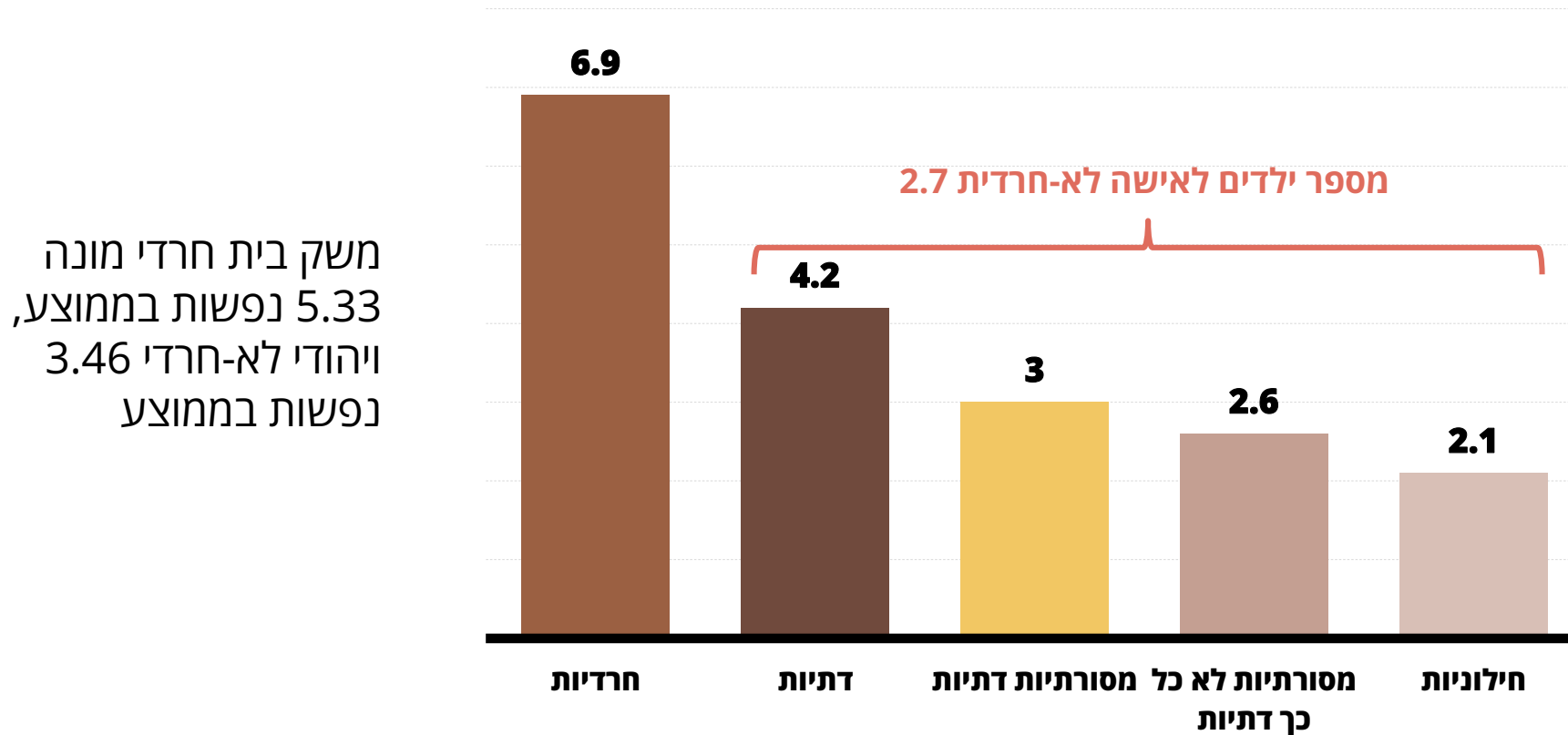
הכנסה חודשית לשכיר לפי מגדר, גילים 25-64, שנת 2017

מקור: עיבודים לסקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017 (חרדים - לפי הגדרה עצמית). כולל שכר מעבודה זמנית, עבודה שכירה או עבודה מזדמנת.

מספר ילדים לאשה

מספר ילדים ממוצע (פריון ילודה) לאשה יהודית, 2012-2014

"כל המוסיף נפש
אחת מישראל, כאילו
בנה עולם"
(משנה תורה, הלכות אישות, ט"ו, ט"ז)

מקור: אחמד חליחל, 2017, "פריון של נשים יהודיות בישראל לפי מידת הדתיות שלהן בשנים 1979-2014", סדרת ניירות עבודה, מס' 101, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

גורמים לעוני

• שוק העבודה

- מספר נמוך של מפרנסים במשק הבית
- לימודים שאינם מותאמים לצרכי שוק העבודה

"ותלמוד תורה
כנגד כלם"
(משנה פאה, א', א')

• דמוגרפיה

- משפחות גדולות – מספר רב של ילדים

מצוות "פרו ורבו"

ה"עוני" החרדי הוא ברובו תוצאה של בחירה מודעת באורח חיים, ולא תוצאה של כשלים וחסמים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2016).
* Karnit Flug and Nitsa (Kaliner) Kasir, "Poverty and Employment and the Gulf between them", *Israel Economic Review*, Vol. 1, p. 55-80, 2003.

התנהלות כלכלית - צריכה וחסכון

הוצאות הצריכה

מחירים זולים

- מחירים מותאמים לביקושים - מותגים ייעודיים
- קנייה קולקטיבית מאורגנת (ניצול כוח הקנייה)

צריכה נמוכה

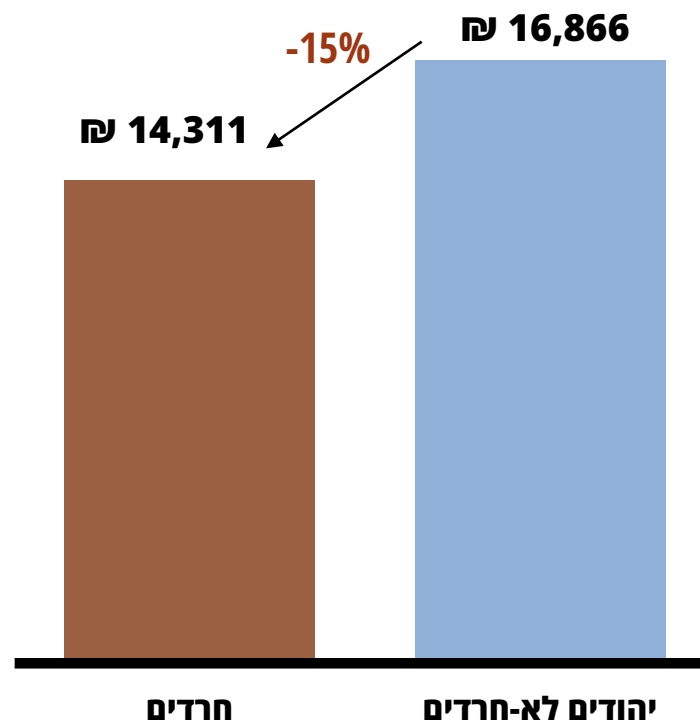
- קונים כשצריך - לא נפוצה "תרבות הצריכה המערבית"
- צריכה נמוכה של תחבורה, תקשורת, תרבות ונופש - המהוות מרכיב מהותי מההוצאה בחברה הלא-חרדית
- שימוש חוזר במוצרים - בתוך ובין משפחות
- נופש - החלפת דירות

"תלמיד חכם, מכלכל
דבריו במשפט, אוכל
ושותה זן את אנשי
ביתו כפי ממונו
והצלחתו"

(משנה תורה, הלכות דעות, ה', כ')

הוצאות חודשית לתצרוכת למשק הבית

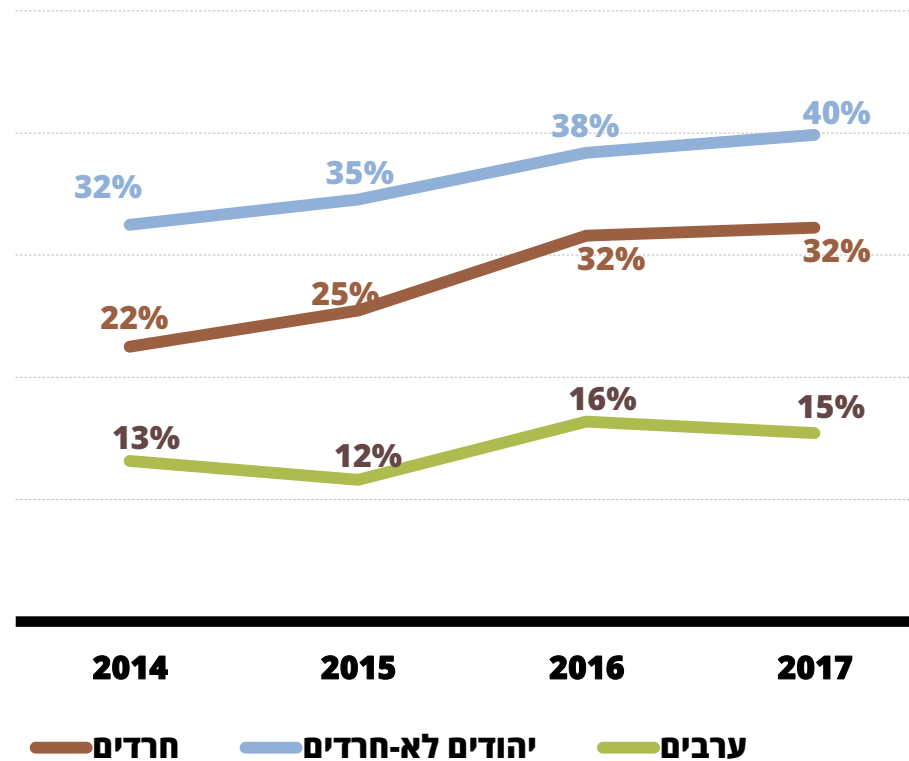
ההוצאה לנפש במשק בית
חרדי היא **כמחצית** ממשק
הבית היהודי לא-חרדי –
ש"ח לעומת 6,713 ש"ח

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון נתונים ל-2017). עיבודים לסקר כוח אדם לשנת 2016 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר הוצאות משקי בית לשנת 2017 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

שיעור המצליחים לחסוך חלק מהתקציב השוטף של משק הבית

גורם מעודד חיסכון
נורמה רווחת לפיה חלק ניכר מעלויות
השאת הילדים מוטלות על ההורים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2017. "רווחה ויציבות פיננסית בחברה החרדית: עניים אך חוסכים", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: עיבודים מיוחדים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לסקרי אמון צרכנים, 2014-2017 (חרדים - לפי הגדרה עצמית). בני 21 ומעלה.

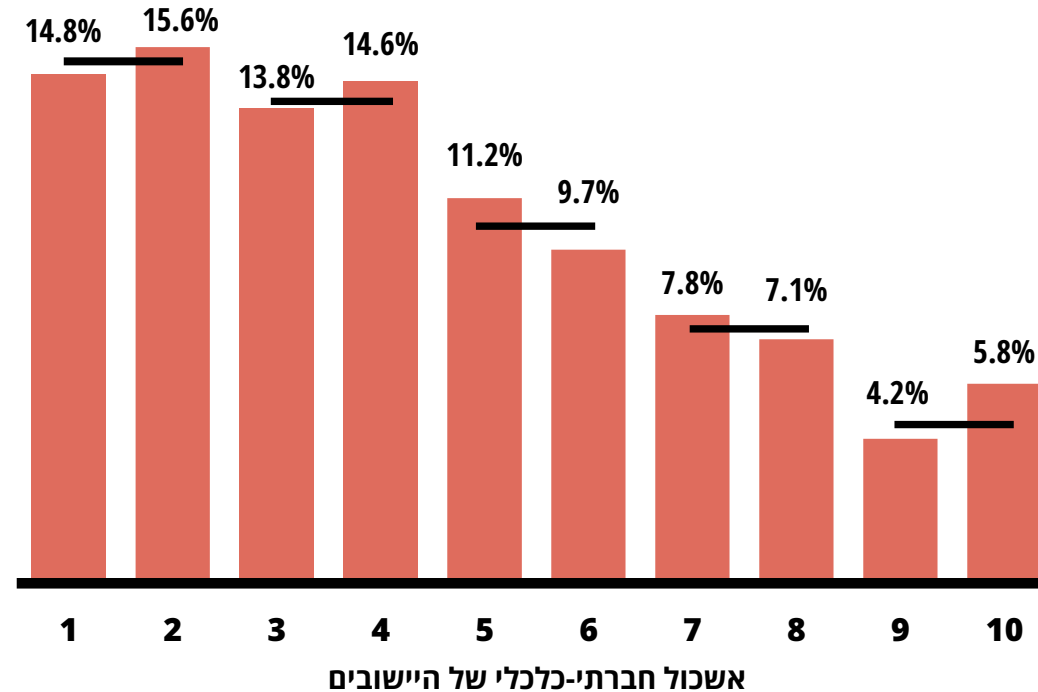
התנהלות פיננסית: בעלי חוב

חייבי הוצאה לפועל

בני 20 ומעלה, לפי אשכול חברתי-כלכלי של הישובים, שנת 2016

הישובים המדורגים נמוך
ברמה החברתית-כלכלית
מתאפיינים בשיעור חייבים
גבוה

מקדם המתאם בין דירוג המדד החברתי-כלכלי
של הרשויות המקומיות לדירוג שיעור החייבים
בהוצאה לפועל (חייבי מלאי וחייבי זרם) הוא
שלילי ומעל 70%

מקור: רפי גולן, "אפיון החייבים של הוצאה לפועל לפי המעמד החברתי-כלכלי של מקום מגוריהם", רשות האכיפה והגבייה, 2018.
נתונים: רשות האכיפה והגבייה, נתוני החייבים בני 20 ומעלה שיש להם תיקים בהוצאה לפועל, שנת 2016. ("חייבי מלאי")

שיעור חייבי הוצאה לפועל

"לֹא רָשַׁע וְלֹא יִשְׁלֵם"
(תהלים ל"ז, כ"א)

כלל האוכלוסייה (כולל יישובים חרדיים)	ערבים	חרדים	אשכול
שיעור חייבי הוצאה לפועל באשכול החברתי-כלכלי	שיעור חייבי הוצאה לפועל באשכול החברתי-כלכלי	שיעור חייבי הוצאה לפועל ביישוב שם היישוב	חברתי-כלכלי
15%	22%	מודיעין עילית 3% ביתר עילית 6%	אשכול 1
16%	21%	רכסים 6% אלעד 6% בני ברק 6%	אשכול 2*

- שיעור חייבי הוצאה לפועל ביישובים החרדים נמוך, למרות שיוכם לאשכול חברתי-כלכלי נמוך
- שיעור חייבי הוצאה לפועל ביישובים החרדים דומה לשיעורים באשכולות ה-9 וה-10

מקור: רפי גולן, אפיון החייבים של הוצאה לפועל לפי המעמד החברתי-כלכלי של מקום מגוריהם. רשות האכיפה והגבייה, 2018. נתוני הרשות האכיפה והגבייה, לחייבים בני 20 ומעלה שיש להם תיקים בהוצאה לפועל, שנת 2016. * גם בעמנואל, הנמצאת באשכול חברתי-כלכלי 2, השיעור נמוך בהשוואה לרשויות אחרות באשכול, אך הנתון אינו מפורט במחקר.

תמיכה קהילתית

שיעור משקי הבית התורמים וגובה התרומה החודשית

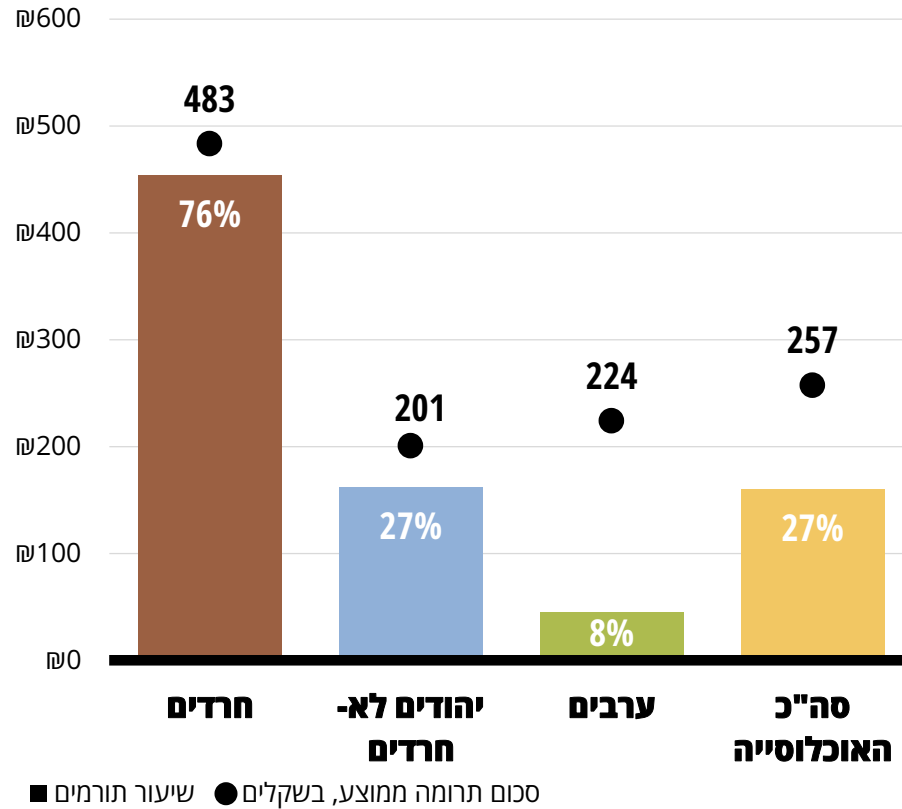
תמיכה קהילתית: תרומות

דגש על סיוע פנים קהילתי -

"עניי עירך קודמין" (בבא מציעא, דף ע"א)

שיעור מקבלי תרומות בחברה החרדית הוא למעלה מפי עשרה בהשוואה ליהודים לא-חרדים

- תרומות במוצרים
- תרומות המופנות למוסדות (כמוסדות חינוך), מסייעות לצמצום הוצאות משקי הבית החרדיים

"שקולה צדקה כנגד
כל המצוות"

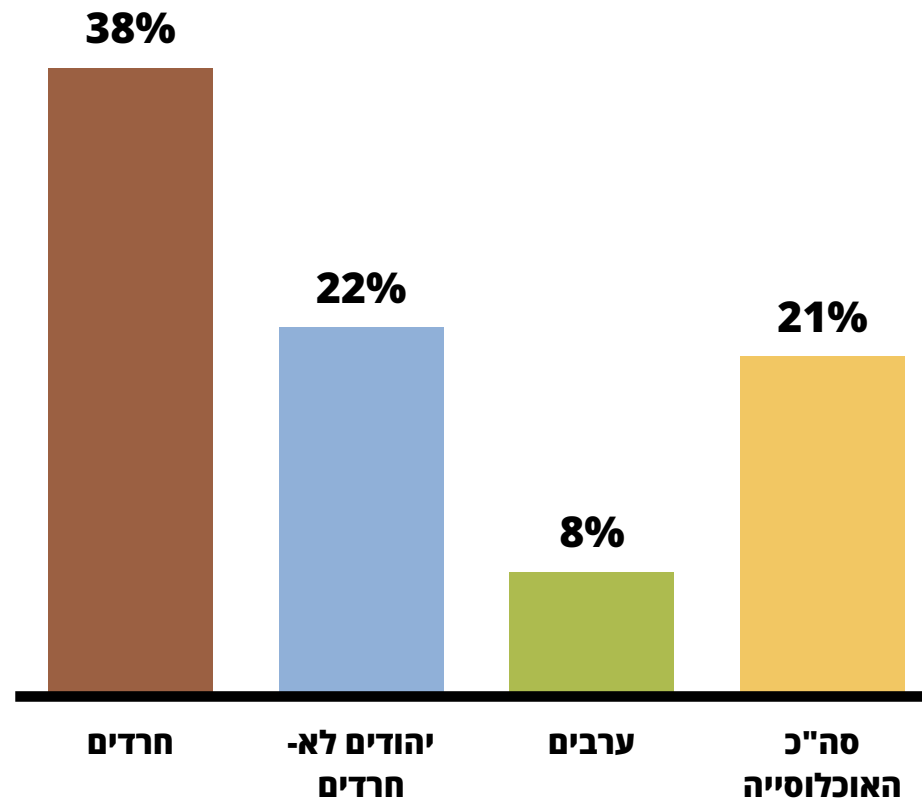
(מסכת בבא בתרא, דף ט' ע"א)

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף וצחור-שי, 2016. "מתן תרומות כספיות בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון נתונים ל-2017).
נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017 (חרדים - לפי הגדרה עצמית).

שיעור המתנדבים, שנת 2017

תמיכה קהילתית: התנדבות

ההתנדבות והסיוע הקהילתי
מצמצמים הוצאות משקי הבית
החרדיים

"אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ
וְלֹאֲחֵיו יֹאמֶר חֲזָק"

(ישעיהו, מ"א, ו')

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, חדזה לויץ ואסף צחור-שי, 2017. "מתנדבים בחברה החרדית – תפיסות ההתנדבות, היקפיה ודפוסיה", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: הסקר החברתי לשנת 2017 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. בני 20 ומעלה.

הלוואות ללא ריבית

- הלוואות ללא ריבית
- הלוואות בפריסה נוחה של ההחזרים
- ההלוואות ניתנות באמצעות גמ"חים אך גם ישירות בין פרטים
- המניעים השונים של המלווים
 - מצווה
 - סיוע לחברי הקהילה
 - אי שימוש של חלק מהאוכלוסייה בתכניות חסכון בנקאיות בשל הקפדה הלכתית
 - הקדש להנצחת קרוב משפחה שנפטר ולעילוי נשמתו
 - התרומות וההפקדות בגמ"חים מקנות, לעיתים, זכויות עתידיות

"אל-תקח מאתו נשך
ותרבית, ויראת
מאלהיך; וחי אחיך,
עמך"

(ויקרא, כ"ה, ל"ו)

מקורות: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. ניצה (קלינר) קסיר, 2018. "מיהו עני? חובות בחברה החרדית היבטים שונים של עוני ודרכי התנהלות פיננסית בקרב הציבור החרדי", בתוך: אסופת מאמרים, סיכום פעילות הרשות ומבט על אתגרי העתיד. רשות האכיפה והגבייה ואוניברסיטת תל אביב.

השלכות ומדיניות

הנחת העבודה, שקיימת בעיית עוני חמורה בחברה החרדית, אינה נכונה

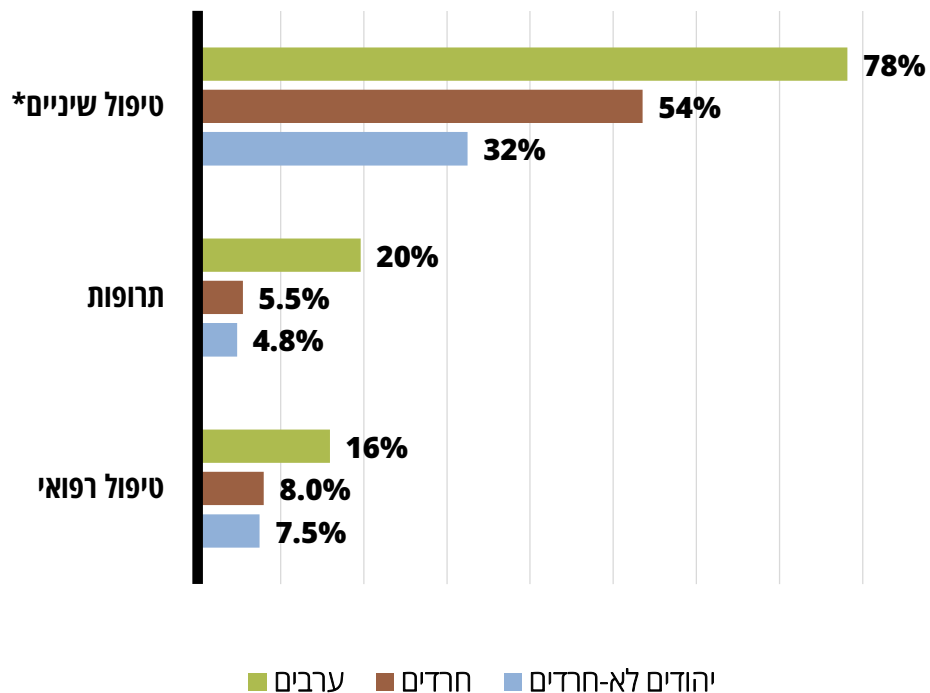
- העוני בקרב החברה החרדית אינו מלמד על רמת רווחה נמוכה בחברה החרדית
- אלא על סדרי עדיפות שונים ביחס לאוכלוסייה הכללית – העדפת הרוחניות על פני החומריות
- והחברה החרדית מספקת פתרונות לרמת ההכנסות הנמוכה

הואיל וכן, נשאלת השאלה:

האם המדינה צריכה להתערב ולטפל "בעוני"?

שיעור המוותרים על טיפולים בשל קשיים כלכליים

בני 20 ומעלה, שנת 2017*

רמת ההכנסות בחברה החרדית נמוכה

- חלק מהאנשים אכן עניים – יש עוני ואף עוני עמוק (ולא כולם בחרו בכך)
- ובפרט, יש חשיבות לסייע לילדים החיים בעוני
- למשל, שיעור המוותרים על טיפול שניינים גבוה בהשוואה ליהודים לא חרדים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2017. "העיקר/היקר הבריאות – ביטוחי בריאות והוצאות על בריאות בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017. *נתונים לגבי טיפולי שניינים מתבססים על הסקר של שנת 2013.

השלכות על כלל החברה

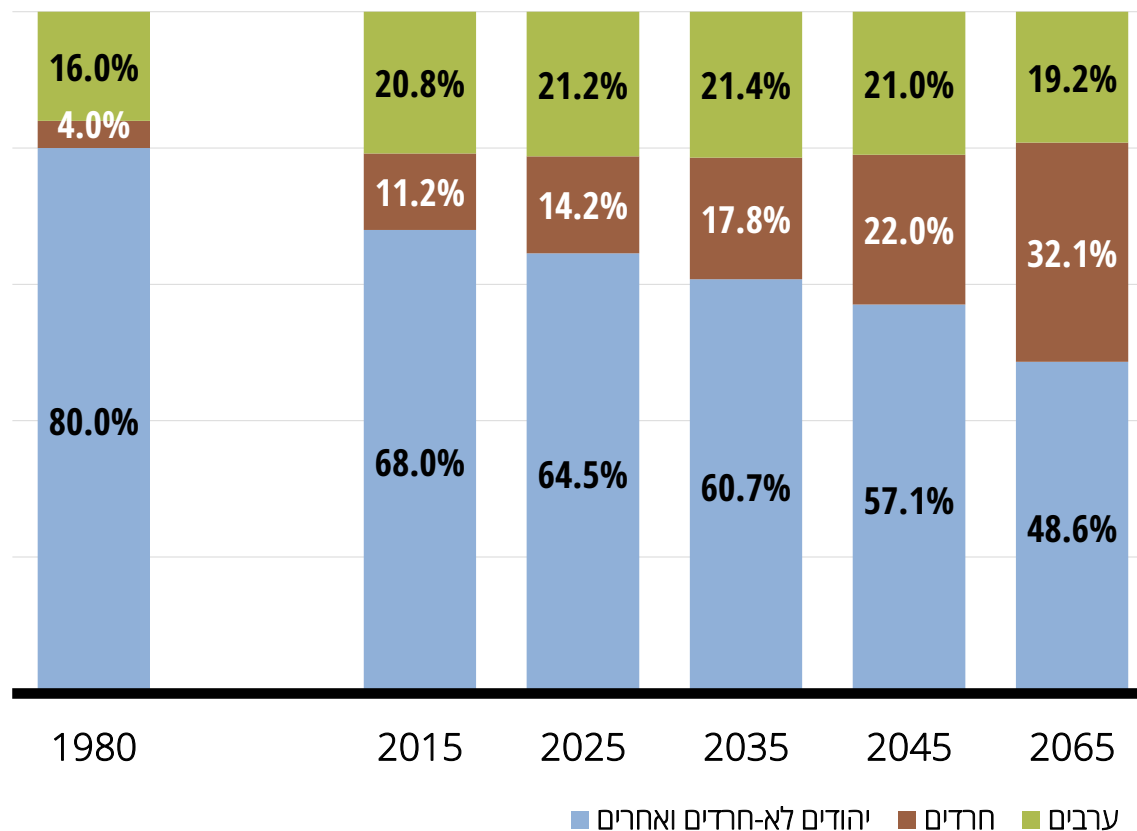
- פוטנציאל הצמיחה
 - תקבולי המיסים ותשלומי ההעברה
 - ההוצאה על שירותים חברתיים ואחרים
 - המרקם החברתי
 - החוסן הלאומי
-

-
- **טיפול בעוני בחברה החרדית מצריך הגדרה "נכונה" יותר של מיהו עני**
 - **עקרונות כלי המדיניות הנדרשים**
 - **הגדלת הכנסות עצמיות** – עידוד התעסוקה וסיוע בהשגתה – ההשתלבות בתעסוקה, ובפרט בתעסוקה איכותית – הוא מההיבטים החשובים של ההתמודדות עם עוני
 - שירותים וקצבאות לנזקקים שכושר השתכרותם מוגבל
 - טיפול הוליסטי מותאם צרכים ותרבות
 - **טיפול בילדים עניים** – דאגה לאיכות חיים מספקת
-

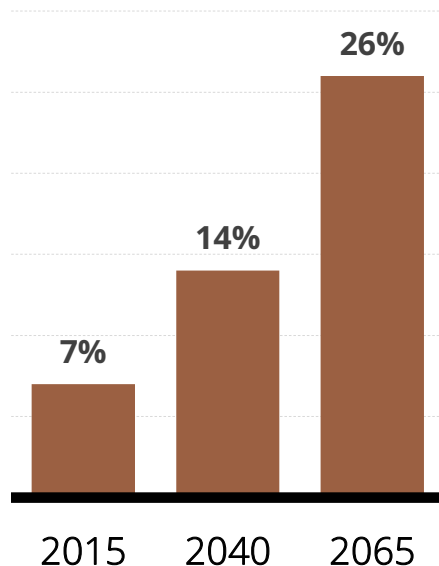
תחזית אוכלוסיית ישראל

כ-20% מהילדים עד גיל 9 הם חרדים

תחזית דמוגרפית, כלל הגילים

שיעור החרדים באוכלוסייה בגיל העבודה העיקרי

נתונים: שנת 1980 – עיבודים מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. שנים 2015–2065 – מצנת "אוכלוסיית ישראל בפתחה של שנת 2017 ותרחישים לגידול האוכלוסייה בעתיד", והודעות לעיתונות של הלמ"ס.

-
- לשינוי הדמוגרפי הצפוי, השלכות מרחיקות לכת על מגוון תחומי החיים
 - שילוב איכותי של החברה החרדית בתעסוקה ובכלכלה הוא צורך קריטי לחברה החרדית ולחברה הישראלית בכללותה
 - עיצוב מדיניות מחייב הבנה והפנמה של תמונת המצב, הנתונים והתרבות הייחודית של החברה החרדית, ומפרספקטיבה של צרכי כלל החברה
-

תודה על ההקשבה